

# Publikation fra arkivet på Poul la Cour Museet

## Kalvebodslusen med Poul la Cours vindelektricitetsværk Af Bjarke Thomassen



### Kalvebodslusen efter renoveringen i 2002

Foto: ISC – Innovative Engineering

**Titel:** Kalvebodslusen

**Forfatter:** Bjarke Thomassen

**Årstal:** 2018

**Sider:** 5

**Sprog:** Dansk

**Forlag:** Poul la Cour Museet

**ISBN nr.:**

**Arkivnr. på Poul la Cour Museet:**

**Copyright:** Poul la Cour Museet

**Brugsrettigheder:** Brug af tekster og foto kun efter aftale med Poul la Cour Museet

**Kontakt:** Poul la Cour Museet, Møllevej 21, Askov, 6600 Vejen

**Tlf. +45 2763 7035**

**Mail: [plc@poullacour.dk](mailto:plc@poullacour.dk)**

**[www.poullacour.dk](http://www.poullacour.dk)**

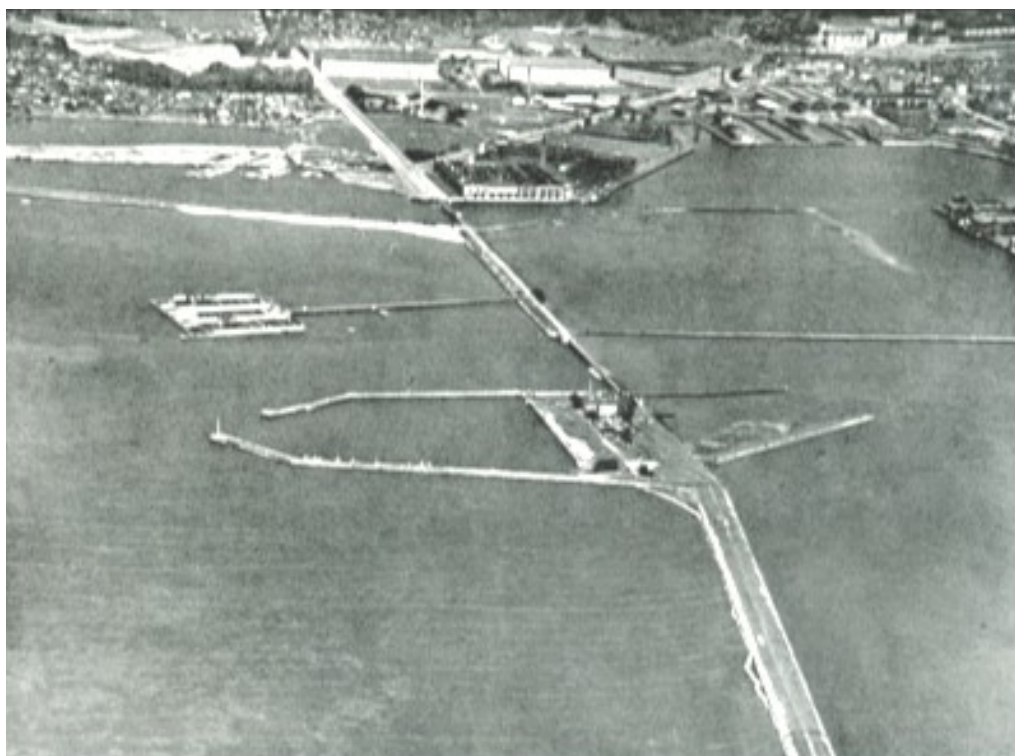
Når man via motorvej E20 nærmer sig København, vil Avedøreværket dukke op på højre side umiddelbart før, man kører over motorvejsbroen til Amager. Hvis man herefter følger motorvejen mod København, vil man blive ledt over Sjællandsbroen til Københavns centrum. Lige før man kører over broen, ses på højre side en smuk, ældre gul bygning med et spir midt på det røde tegltag. Det er den gamle slusebygning til Kalvebodslusen, som blev bygget 1901 - 1903. Det er de færreste, der ved, hvorfor der ligger et sluseværk her, og hvorfor det blev bygget.

Normalt er en havn et lukket bassin med kun en åbning, hvor skibene kan sejle ind og ud. Oprindeligt var Københavns Havn kun det smalle langstrakte vand mellem Sjælland og Amager. Selvom havnen efterhånden udviklede sig med kajpladser og pakhuse på begge sider, forblev havnen et smalt farvand med mulighed for ind- og udsejling fra både nord og syd. Det var for så vidt meget praktisk, men det havde den store ulempe, at der ofte var en kraftig syd- eller nordgående strøm, hvilket var til stor gene for skibene, der lå i havnen eller var på vej ind eller ud.



Anlægget set fra syd mod nord. Fotografen har stået omtrent der, hvor Sjællandsbroen er i dag. Til højre ses den store gule bygning, og lidt til venstre i billedet ses slusehullet.

Billedet stammer fra da.wikipedia.org



Fotoet stammer fra da.wikipedia.org

I forbindelse med den løbende uddybning af havnen brugte man det opgravede materiale til indvinding af land på både Sjællands- og Amagersiden. Herved opstod bl.a. områderne Islandsbrygge, Teglhølmolen og Sydhavnen. Denne indsnævring af farvandet forstærkede imidlertid strømmen, som kunne komme op helt på 6 knob (ca. 11 km i timen) ved særlige vindretninger.

For at løse problemet med strømmen og samtidig bevare muligheden for gennemsejling valgte man at bygge en sluse kombineret med et stigsbordsanlæg. Sidstnævnte er en regulerbar barriere på tværs af en vandstrøm, hvor barrieren sikrer et bestemt vandniveau i havnen og også tillader, at en vis mængde vand kan passere. Selve slusen var en almindelig kammersluse, som tillod gennemsejling, selv om der var forskellig vandhøjde på nord- og sydsiden. Alt efter højvande og vindretning kunne niveauforskellen være op til 2 m.

Hvis man havde bygget en dæmning i stedet for det regulerbare stigsbordsanlæg, ville det have forhindret en udskiftning af vandet i den langstrakte havn. Da havnen samtidig var byens kloak, ville følgerne have været et stinkende havnebassin. Det var Københavns Havn, der stod for hele projektet.

Slusekammeret er ca. 3 m dybt, 11 m bredt og 53 m langt, så det har kun været mindre skibe, der kunne sejle igennem. Sluseportene er lavet som dobbeltsidede stålskydeporte og vejer hver 50 t. I hulrummet mellem de to sider er etableret en ballast på 8 t.

I 2001 blev der installeret nye sluseporte, og samtidig blev der lavet en gennemgribende renovering af hele anlægget. Hele maskineriet blev udskiftet, og der blev lavet cykelsti og gangbro hen over slusen. Gennemløbet i havnen reguleres fortsat af stigsbordsanlægget, men selve slusen bruges i dag kun til små private både. Se billedet på forsiden.

Bådklubberne i området har dannet et sluselav, som står for betjening af slusen.



Fotoet stammer fra: [da.wikipedia.org/wiki/Slusen](https://da.wikipedia.org/wiki/Slusen)

Billedet ovenfor er taget fra tårnet på hovedbygningen og set over mod Sjælland. Billedet er taget omkring 1930. Som det ses, er det første stykke ude i vandet bygget som en dæmning, der fortsætter med stigsbordsanlægget ud til Sluseholmen. I forgrunden mellem huset og træerne skimtes slusen. Det meste af Sluseholmen var en kunstig ø, man havde lavet i det lave vand.

For at kunne manøvrere med stigsbordsanlægget og slusen blev anlægget forsynet med en 17 HK petroleumsmotor, der trak en 10 kW dynamo, som leverede strøm til elmotorerne. Da man havde vurderet funktionen et år, fandt man det hensigtsmæssigt at etablere et vindelektricitetsværk. Betegnelsen et vindelektricitetsværk var dengang en vindmølle med en jævnstrømsdynamo og en tilhørende mindre bygning med blyakkumulatorer.

DVES stod for rådgivningen ved udførelsen af vindelektricitetsværket, og selve vindrotoren og la Cours vippeforlag blev leveret af A/S Konstantin Hansen og Schrøder i Kolding, mens det øvrige blev leveret af A/S Titan i København. Anlægget blev udført i sidste halvdel af 1904 og var færdigt i januar 1905.

DVES står for Dansk Vindelektricitets Selskab, og var et selskab Poul la Cour havde oprettet sammen med en kreds af kendte personer. Selskabets formål var at yde rådgivning i forbindelse med etablering af vindkraftsanlæg. I selskabets informationshæfte nr. 3, maj 1905, findes en gennemgang af vindkraftanlægget på Sluseholmen. Se tegningen på efterfølgende side 4.



På billedet ovenfor skimtes stigsbordsanlægget yderst til venstre, og yderst til højre ses vindmøllen. I midten ses pumpebygningen til venstre og hovedbygningen til højre. Det er disse to bygninger, man i dag kan se fra motorvejen. Billedets oprindelse er ukendt.



Det lidt slørede billede ovenfor viser vindmøllen i baggrunden. Forrest i billedet ses oversiden af den ene skydesluseport. Her ses tydeligt, hvor tykke de dobbeltsidede skydeporte var. Hele skydeporten kunne skydes ind under det plane dæk, som ses i forlængelse af skydeporten.

Billedet stammer fra en film fra Statens Filmcentral, som kan ses på følgende hjemmeside:  
<http://filmcentralen.dk/museum/danmark-paa-film/klip/slusen-i-sydhavnen>

Vindmotor ved Sluseanlægget i Kalvebod Strand.

Plan 2.

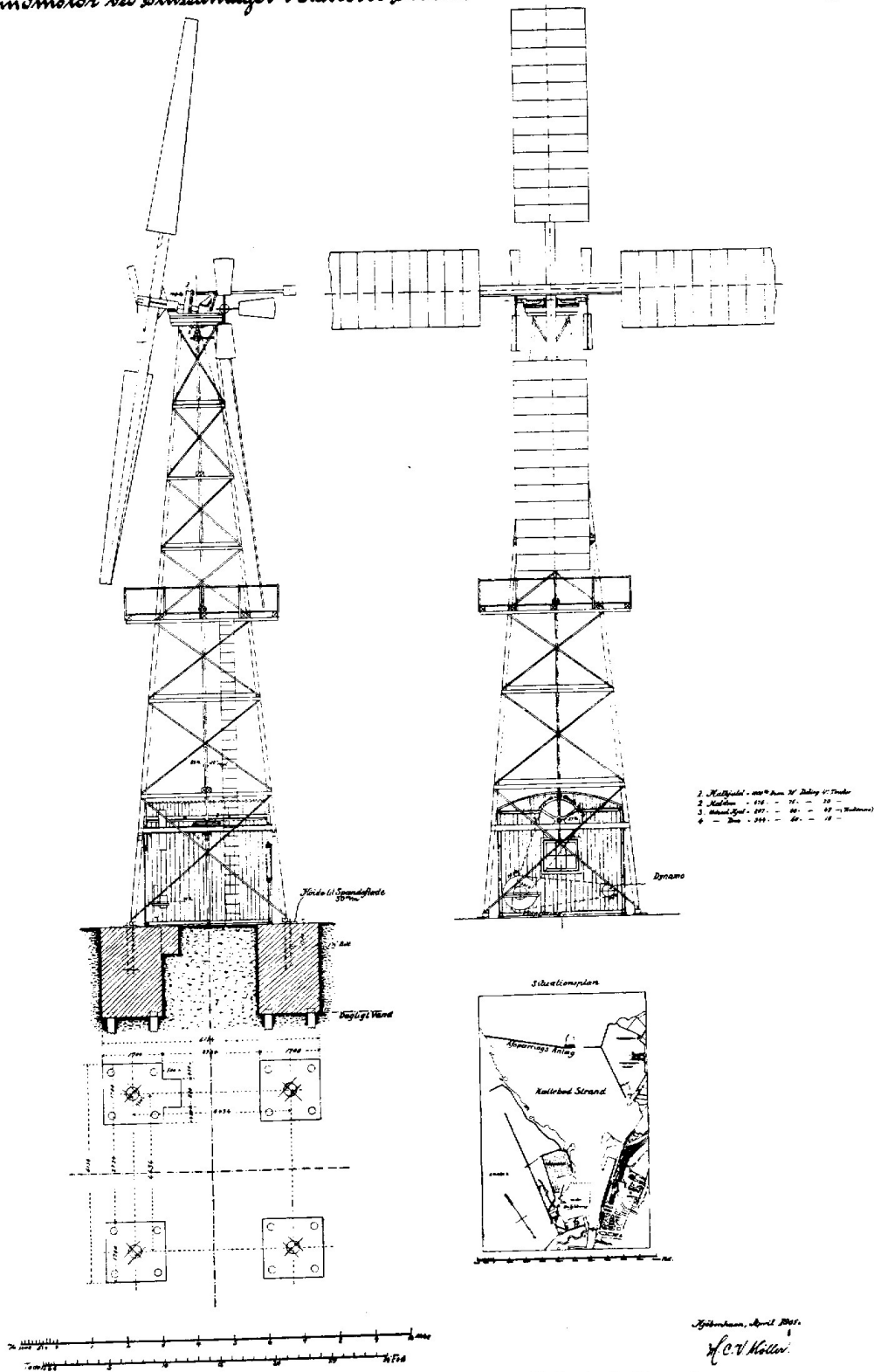


Fig. 16. Situationsplan og Mølle i Kalvebod Strand.

Ovenstående tegning stammer fra en beskrivelse fra Dansk Vindelektricitets Selskab vedrørende Vindelektricitetsværket ved Sluseanlægget i Kalvebod. Beskrivelsen blev offentliggjort i hæfte nr. 3, maj 1905.

Samtidig med at man byggede slusen, uddybede man sejlrenden syd for slusen, hvilket fik stor betydning for de mange pakkebåde, som sejlede mellem København og provinsbyerne. De behøvede ikke sejle nordud af havnen og rundt om Amager, når de skulle sydpå.

En pakkebåd er et mindre fartøj, som sejlede med passagerer og gods i fast rutefart mellem bestemte steder. Fra slutningen af 1800-tallet, hvor Københavns havn voksede voldsomt, steg trafikken mellem København og havnene i provinsen ligeledes. Med en sluselængde på kun 53 m var det selvfølgelig kun de mindre fartøjer, som kunne gå igennem. Efter anden verdenskrig blev pakkebådene hurtigt overflødige, fordi både passager- og godstransporten ændrede sig.



Billedet ovenfor er fra 1934 og viser paketten Freya af Ærøskøbing på vej ind i slusen. Til venstre se begyndelse af stigsbordsanlægget, og til højre ses pumpehuset. Billedet er fra bogen "Da paketterne sejlede", og originalen tilhører Københavns Bymuseum.

Hele sydhavnsområdet har siden begyndelsen af år 2000 gennemgået en forvandling, som ikke er overgået andre områder af Københavns Havn. Det eneste, der er tilbage af det oprindelige, er Sluseholmen med nogle rester af skudehavnen samt det grønne område på Amagersiden, der kaldes Nokken. Øvrige områder er enten udbygget med erhvervsjendomme eller med boligbyggeri.

De flotte bygninger, som har været en del af Kalvebod Sluse, står og venter på at blive brugt til noget helt særligt. Det er dog dejligt at se, at bygningerne udefra ser velholdte ud.

Fotoet nedenfor stammer fra en tur, som jeg havde til Sluseholmen maj 2018.



**Askov, den 20. juni 2018**

**Bjarke Thomassen**

Kilder:

- <https://da.wikipedia.org/wiki/Slusen>
- Statens Filmcentral
- ISC –Innovative Engineering
- Dansk Vindelektricitets Selskab nr. 3, maj 1905.
- Havneguide udgivet af By & Havn
- Diverse noter i Poul la Cour Museets arkiv